

Om dykförbud

Östersjön är en av de bästa platserna i världen för marin arkeologi och historisk vrakdykning. Sjunkna skepp har av det bräckta, kalla och mörka vattnet oftast bevarats förunderligt väl. Det växande antalet dykare gör att allt flera också får chansen att besöka och uppleva dessa "frusna tidsögonblick".

Den moderna vrakdykning har emellertid ur kulturminnesvårdssynpunkt vissa avigsidor. Under århundraden har de gamla vraken legat ensamma och orörda. De färggrannt klädda besökarna, med lampor, luftflaskor och sparkande fenor, är något nytt i en miljö där annars dagar, årstider och stormar knappast märks.

På några av vraken i Stockholms skärgård, där antalet dykare är ovanligt stort, har hårdhänt dykning lett till att flera äldre skepsvrak på kort tid fått stora skador. Länsstyrelsen i Stockholm län har därför planer på att införa dykförbud på vissa av de sjunkna skeppen.

Själv känner jag mig kluven inför detta. Att förbjuda människor att besöka fornlämningar känns olustigt och fel.

Ju fler människor som kan engageras, intresseras och kanske också lockas till att ställa frågor i anslutning till arkeologiska lämningar, desto bättre. Vidare är intresserad människor som bryr sig själva plattformen för den etablerade marin arkeologin. Att förbjuda vrakdykning är att sparka undan benen på oss själva.

Man kan rent av hävda att ett förbud faktiskt också är odemokratiskt. Skepsvraken är allas vårt gemensamma kulturarv. Här bör ingen ha tolkningsföreträde.

Å andra sidan. Har man under ett flertal år besökt och arbetat på vraket efter "Anna Maria" utanför Dalarö så inser man att situationen är ohållbar. Detta unika holländska flöjtskepp som förläste 1709 har bara på de senaste åren lidit skador som är helt oacceptabla. Topptimmer har brutits av, däcksbalkar rivits bort och järmlasten spritts ut.

Mycket lite av detta härrör förmodligen från en medveten förstörelse. Men ett vrak som besöks av 100-tals, inte alltid särskilt rutinerade, dykare varje dag bryts snabbt ned. Vad man skall göra och hur man skall tackla problemet med kulturminnesvård och vrakdykning tål att diskuteras. Särskilt inom Marin arkeologiska sällskapet som skall vara ett forum för möte mellan olika kategorier av marin arkeologiskt intresserade.

Kan kanske den finska modellen vara en lösning? Dykare får ansöka om dyktillstånd på historiska vrak. Då skulle man ha möjlighet att sålla bort "avvägningskurserna", men ändå ge seriöst intresserade sportdykare chansen att besöka de unika östersjövraken.

Johan Rönnby
vetenskaplig redaktör